

במאבק על נפש האומה

ישראל הציונית נתונה בעיצומה של מתקפה האמורה לערער את מעמדה המשפטי, הפוליטי והמוסרי כמדינת העם היהודי. לא ברור אם די בעובדת קיומה להחזיק מעמד מול המתקפה הזאת. הד"ר יורם חזוני מתריע בספר חדש על התפרקותה הקרובה מאופיה היהודי

חזוני. כל הדרכים מוליכות
לאוניברסיטה העברית

בחורלי הילט

ב שנוע שבו קטנה רצועת הביטחון בדרום לבנת, חימויי הבהלה הנסיגה הלא מכובדת גרשו עולם ומלואו, נפל לידי האמריקאים ספר ברוך המנסה לתת הקשר היסטורי לא רק לחור לשה הישראלית המתמשכת נגד האויב מבחוץ, אלא גם לתחושת השקיעה מבית היהודים בישראל, קובע יודם חזוני כבר בהקדמה הפרובוקטיבית ל-400 עמודי "המדינה היהודית: המאבק על נפשה של ישראל", הם עם תשוש, מבולבל ואובדן דרך. אפילו בקרב אלה שעדיין מוכנים להילחם למען מולדתם מפניו פער עצום בין היצון להק רבין ובין היכולת להבין מדוע עליהם לעשות זאת. על התרבות הציבורית בישראל עבר מהפך גדול מהרעיונות ומהנורמות שאיפיינו אותה כמדינה יהודית, תופעה רחבה מאוד שבשנים האחרונות כונתה פוסט-צינונית - והמגמה התרבותית הפוליטית הבאה לידי ביטוי באינדוסטריה ספרים, מאמרים, שידים ויצירות אמנות, ובשנים האחרונות גם במדיניות, נעה לקראת מה שקרוי "מדינת כל אזרחיה". דמויות מרכזיות בתרבות היהודית של ישראל, כותב חזוני, המופיעות כל הזמן בטל וויזיה, שספריהן הם רבי המכר הנלמדים בבתי הספר, המחזמנות למסיבות בבתיהם של פוליטיקאים בכירים ומכהנות בוועדות ממשלתיות, "סר ללות כיום את הדרך להרסית כל מה שניצול ומנהיגים ציונים אחרים ביקשו להגשים... והחפפת אוחנו לקראת פירוקה של ישראל מאופיה היהודי".

חזוני: "כיום מרחפת סכנה שילדיו האידיאולוגיים של מרטין בובר נמצאים על סף הפיכת ישראל למדינה שממנה ביקשו החולמים הציונים הראשונים להימנע: מדינה שאין בה שום מטרה או משמעות יהודית"

כבר מזמן מחכים באמריקה לספר ישראלי שיגסה להסביר, ולו חלקית, מה קרה לחברה הישראלית. כבר מזמן מחכים כאן לספר שישונו ויקבע את המובן מאליו: "מדינה אינה חייבת לספוג תבוסה צבאית כדי לספוג תבוסה ניצחת. את כל המלאכה אפשר לעשות בשורה הקרב של הרעיונות". מרטין פרוץ, עורכו הראשי של כתב העת רב ההשפעה "ניו ריפבליק", ירדו ומדו של המועמד הדמוקרטי לנשיאות אל גור ומבכירי תומכי ישראל בארה"ב, הוציא את הספר לאור ("ניו ריפבליק" בשיתוף עם "בייסיק בוקס") ופילס את דרכו לתודעת הקוראים. "הטקסט", קבע פרוץ, "מרענן, קשוח ומפתיע. הברי קודת שיחם חזוני מתח על אלילי מקרש התרבות הישראלית תעצבן רבים. ועם זאת, מדובר בספר חשוב העומד להיות לחלק מהחיכוח". כמה מהתי גובות האחרות שכבר ראו אור (והאחרונה שבהן בניו יורק טיימס), הכיטוי הגרוב שעוד יינתן ל"מדינה היהודית" בטלוויזיה ובעיתונים נחשבים אחרים, חייב את גם את קהלו הביתי של חזוני להתניחם לרווייה הפרובוקטיבית שכתב. למשל: מעולם לא זכתה "הברנה" הישראלית לחשיפה אמריקאית מדויקת כל כך. חזוני, בן 36, שגולד ברוחבות, ותחנך בארה"ב (פרינסטון, רח"ג), חוד לארץ עם תואר שלישי בפילוסופיה מדינית ועומד כיום בראש "מרכז שלם" בירושלים,

מסביר לקראתו במי מדובר (האנשים המנהלים את ההצגה), מאוב ומצטט את מרקוס, סאמט, מרגלית, מרמיר, רביקוביץ, שגב, וסל, בבניש תי, אילון וכמובן את עוז (שניתן קודדת כלפי המדינה היהודית, סמליה וניצחונותיה היסטוריים). יהושע, עמיחי, יזהר, גרוסמן ושלו (היחס כלפיהם הוא כאילו הם מנהיגיה תרדמנים של המדינה). הוא גם מתרגם לאנגלית כמה מהדעות המדהימות הנכתבות בעברית מעשה שגרה. כבר בשורה הראשונה של הפרק הראשון הוא מצטט את מאמרו הידוע של אהרן מגר שפורסם ב"הארץ" ("העיתון היוקרתי היחיד") בקיץ '94, ונקרא "השאיפה הישראלית להתאבד". ללא מודא הוא מסביר לאמריקאים המופתעים איך מבקשים "כמה מאות אנשי רוח ועט" להסתייב את רעותיהם הידד קליחת לתורה כולה, ואיך ילדי התנועה הצינונית ובני הטובים של הממסד תחתים להוכיח זה שנים שהמטרה הישראלית אינה צודקת.

כבר בגלל הציטוטים הארוכים כראי לקראת את הספר. הסכמי אוסלו ("הישגה הפוליטי המרשים ביותר של הברנה"), לדעת חזוני, נעשו בהקשר של מה שאפשר לראות כחוסר כל התחשבות בכוח היהודי הלאומי והצבאי ומוטטו את אחד מעמודי התווך של הקונספציה הצינונית. פריס, אלה שנאו בעקבותיו, ויתרו על התנדיה לכוח יהודי לאומי, והראשון איך הדיגיש שוב ושוב ש"העולם השתנה... מכשולי טבע, ביצורים מעשה אדם, הזנת כוחות, מיקומם של שדות הקרב - אינם רלוורנטיים". סאמט בירך את "בחרא עולם", על אוסלו שבה "התפרק אחד החומרים שהיו כמלט בחומת ההזתה הישנה" של הישראלים, וגרוסמן חשב בגדול הסיף להתפיינות, בעקבות חלומות השלום, "מאז חודים שלמים של הגשמה הישראלית". כבר באותו שלב מוקדם אצה לו הדרך לשקול הכל מחדש, בכלל זה הצבא עצמו, בכלל זה "הטובים לטיס" ו"אחרי".

תיאורו היצל לבטח היה נדהם לקראת כמה מהרעות הרחוחות בישראל. ראל. חחה המדינה, כזכור, התרשם דחוקא מקביעתו של האיש שאיחל את גרמניה, אוטו פון ביסמרק. "אתה יודע ממה היתה עשירה האימפריה הגרמנית?" ציטט אותו באחד ממכתביו לברוך הירש, "מחלומות, שידים, פנטזיות ועיטודים... ביסמרק, בסך הכל, נייער את העץ שנטעו החולמים". החולמים האחרים, לדעת חזוני, החולמים הצינונים, כמו רעיון המדינה היהודית שלהם, נתונים עכשיו למתקפה שיטתית האמורה לערער את מעמדה המשפטי, הפוליטי והמוסרי של ישראל כמדינת העם היהודי. הוא בכלל אינו משוכנע שבכוחה של העובדה המוכחת בשטח, עצב קיומה של מדינת ישראל, יהיה אפשר להחזיק מעמד במתקפה הזאת.

לא רק זה. מקץ מחקר של חמש שנים הגיע למסקנה שכל הדרכים מוליכות לאוניברסיטה העברית. הטופר הצעיר מבקש להוכיח לקראתו שרוב האינטלקטואלים היהודים התנגדו לרעיון המדינה היהודית ודאו בו סטייה לא מוסרית מיד עורר "האידיאלי" של העם היהודי. כמה מהבולטים שבהם, בקהילת יהודי גרמניה שחיו בירושלים והיו עמוד השדרה של האוניברסיטה העברית, התייצבו במרכז האופוזיציה הפוליטית למדינה היהודית בקרב יהודי פלשתינה. "מובן שלא כולם היו פערי לים נגד המדינה היהודית", הוא כתב. "אבל כללית, הקהילה הזאת היא ספיפקה לשוללי המדינה היהודית את הבסיס האינטלקטואלי המוסרי

"סיפור שובם של היהודים ליישובות מלאה במולד-
 חום המקורית הוא אחד הפחות סבירים במאה
 העשרים. הקמת המדינה היהודית מקץ אלפיים
 שנות גלות ואין אונים היא רעיון שלפני 100 שנה
 בלבד, עם הקמת התנועה הציונית, נראה כאשליה.
 רק דבר אחד נראה פחות סביר ממנו: שבתות 50
 השנים הראשונות של עצמאות יתעייפו יהודי
 ישראל, יאבדו את אמונתם במפעל וישימו קץ
 לגאולתם. כמו שהעניינים מתנהלים עכשיו, סיפור
 התנועתיות של הציונות עלול להיות הסיפור של
 המאה ה-21".
 חווני, שאולי חולל פה ויכוח מעניין וחשוב,
 מגסה לנחש איד יתיחסו לספר בארץ. הוא כמעט
 יודע, בעימות אמריקאי עם ישראל ברטל, מי שהיה
 ראש החוג להיסטוריה באוניברסיטה העברית וחבר
 בוועדות הקובעות של משרד החינוך - חווני ראה
 בו את אחד האחראים להרגשים המוטעים, על סף
 עיוות ההיסטוריה הישראלית, בספרי הלימוד של
 תלמידי התיכון בארץ - כבר האשים אותו הפרופ'
 סור ב"גישה המוכיחה תנועות אפלות וצנוחה".
 הסופר הצעיר אינו מתרגש "כללית, אני חושב
 שיש בארץ נטייה שלא לזהיחם בריצנת ליעד
 גות חרישים הבאים מכיוונים לא צפויים", הוא
 אומר בסגנונו המתון והשומדי.

מד כיום באוניברסיטת בוסטון, אמו היה בפתח
 תקוה. חווני, שמכון המחוק הירושלמי שלו מעסיק
 כמה עשרות עובדים ועד '94 היה אחד מעוזריו וכר
 תבי נאומיו של ראש הממשלה לשעבר בנימין
 נתניהו, כחך לחיות עם רעיותו ועל ושתת ליריהם
 ביישוב עלי.
 הוא טוען שמטריבות מסכיות לא רצה להתייחס
 בספרו לשבר הגורל שעבר על החברה הישראלית
 מלחמת יום כיפור, "יציתי
 להפסיק את הספר ב-1967", הוא
 אומר במלון יקר בווסטור. אבל
 הערך שלי אמר שאסור לי
 לעצור שם, שיש הרגשה שמשוה
 חסר. אז כונתי אפילו קצר על
 מה שלדעתי קרה אחד בך". הוא
 הגיע לארה"ב באמצע מאי כדי
 לציין את הספר ולהשתתף במסע
 הפרסום, והוא עוקב בסקרנות
 אחרי תגובת השרשרת. אחד מפרקי "המדינה
 היהודית" פורסם על שמונה עמודים ב"ניו ריפבליק"
 ליק, ובסוף מאי הקוישי "הזיקלי סטנדרד" לבעיה
 שישיה עמודים בכתבת שער השונה (וראיה לחך
 גוס) שכתב צ'ארלס קראוטהר. "כבר 20 שנה
 ששראל נמצאת בנסיגה", קבע בעל הסור הירדני.

שראה בישראל מדינה שהיא במהותה, לא יהודית.
 "כיום", קובע חווני, "מרחפת הסכנה שילדי הארץ
 דיאלוגיים של בוכר גמצאים על סף הפיכתה של
 ישראל בדיוק למדינה שממנה ביקשו החולמים
 הציונים הראשונים להימנע: מדינה שאין בה שום
 מסרה או משמעות יהודית, כזאת שאין בכוחה
 להלהיב את היהודים או להצילם".
 מלים קשות. ואילו הוד"ד יודם חווני, גבוה,
 שפאשר לראות כחוסר כל התחשבות בכוח
 היהודי הלאומי והצבאי, והם מוטשטש את אחד
 מעמודי התווך של הקונצפציה הציונית

צנום, צנום, חוכש כיפה שחורה, אינו נראה כלום
 נועז בחזית הרעיונות. הוא מתנסח לאט, בקול רך,
 בעברית כמעט נשולח מבטא וכמעט דהוטה, רק פה
 ושם כמה זריקת קלות. סבו היה חבר מושב נהלל,
 אביו הוא
 פיסיקאי שעזב את הארץ עם משפחתו ב-65' ומל-

שבמצעצעותו עלה בידם לשנות את נתיב ההיסטור
 ריה הישראלי".
 חווני ראה קו ישר המוביל ממרטין בוכר (זה
 שנשט את הרעיון שציוני יכול להיות מישור המת
 גנר למדינה יהודית) וממנו לגשיא האוניברסיטה,
 יהודה מגנס, ולחורם האמריקאי הבכיר, פליקס
 וברוג ואחר כך ליעקב סלמון, יוהשע פרוור וכמה
 מתלמידיהם הבולטים. "המאמץ הפוליטי למנוע
 את הקמת המדינה היהודית", הוא מתער, "נמשך
 אפילו לאחר השואה ואפילו לאחר הכרות העצ
 מאות במאי 1948 והתקפה הצבאית של המושט
 רים הערביים השכנים".
 הסיפור מורכב, כתוב היטב, גודש פרטים ומי
 דע על דמויות כמו-דוועת, לא פעם אפילו מתק.
 גיבורו הוא דוד ברגרין, האיש שניהל מלחמת
 התשה ממושכת נגד כל אויבי רעיון המדינה היהוד
 דית מבית ומחוצ, והביא לידי תבוסתם הזמנית.
 כאמת הגיע הזמן שמישהו יוכיח לרוד שלא ידע
 את ב"ג מי היה באיזה תנאים הקים את המדינה
 ואיך הרף את קריאת התיגר על הלגיטימיות של
 התום המדינה של תנועת העבודה הציונית. המתק
 פה התרבותית הפוליטית נגד ב"ג הגיעה לשיאה,
 טעון הסופר, בפרשת לבון ב-1961. את החלל שגר
 צר עם הסתלקותו מהבמה הפוליטית מילא הרעיון